KUNSTCORE / SIBIEKC · BOEK 4 VAN 4

De nieuwsgierige kijkers

De 90% mensen die geen kunst kopen

Je hoeft kunst niet te begrijpen

Sibie Kunst Communicatie
Lisse 2026

Inhoudsopgave

01 Je hoeft kunst niet te begrijpen....3

02 Wat is jou wijsgemaakt over ‘goede smaak?’....5

03 Ga gewoon kijken zonder kennis....8

04 De mens achter het kunstwerk....11

05 Ervaring boven uitleg....13

06 Waarom kopen geen begin hoeft te zijn....15

07 Kunst als onderdeel van het dagelijks leven....17

08 Een uitnodiging om gewoon eens te komen kijken....19

HOOFDSTUK 01

Je hoeft kunst niet te begrijpen

Dit is gewoon een uitnodiging om anders naar kunst te kijken

Veel mensen denken dat kunst echt iets is voor ‘andere mensen.’ En niet voor henzelf.
Het is voor mensen met veel kennis van kunst. Die alles wat ze zien gemakkelijk onder woorden kunnen brengen. Met wat meer lef misschien wel. Gewoon omdat ze door hun kennis ook wel wat zelfverzekerder mogen zijn. En als jij dan voor een schilderij staat en er echt helemaal niets bij voelt? Of misschien juist wel iets ongemakkelijks? Dan lijkt dat direct het ultieme bewijs van wat je al dacht: “*Dit is echt niets voor mij*.”
Maar dat idee klopt helemaal niet. En het ongemak dat je voelt klopt ook al niet. En daar gaan we het in dit boekje dan ook eens uitgebreid over hebben.

Waarom kunst toch vaak zo ongemakkelijk voelt

Kunst vraagt iets van ons wat we in de praktijk niet vaak oefenen. Zeker in de moderne snelle en gehaaste wereld niet. We hebben het namelijk over “**blijven kijken.**” En dan hebben we het ook nog over kijken zonder meteen te weten wat het schilderij dan wel betekent en ook zonder te kunnen beschrijven wat we op dat schilderij nu eigenlijk zien. Veel hebben daar in de huidige snelle wereld gewoon moeite mee. En dat is ook wel logisch en begrijpelijk. In het dagelijks leven willen we dingen gewoon direct snappen. Problemen willen we direct oplossen. Wat we niet meteen begrijpen willen en moeten we toch kunnen plaatsen. We willen dingen af kunnen vinken, zoals dat heet. Allemaal lekker snel en rationeel en er bestaat kennelijk ergens een handleiding hoe dat moet en waar we ons bijna allemaal aan houden. Maar “blijven kijken” staat beslist niet in die handleiding.

Kunst lijkt jou daardoor vaak gewoon te weigeren

Kunst geeft je geen handleiding.
Er is geen samenvatting van kunst zodat je alles wat sneller ziet en begrijpt.
Niemand geeft je een eenduidig antwoord. Want kunst is persoonlijk en betekent daarmee voor iedereen iets anders. En iedereen zal je dus een ander persoonlijk antwoord geven.
Dat kan dan weleens voelen als een soort van falen. Alsof juist jij ergens iets mist.
Maar wat er eigenlijk gebeurt, is dat kunst je even uit jouw vertrouwde systeem trekt. Dat systeem waarin alles nuttig, logisch en vooral ook verklaarbaar moet zijn. En snel natuurlijk.
Het is anders. En andere dingen zijn nu eenmaal spannend.

Er is het idee dat ook jij iets ‘hoort’ te zien

Veel mensen ervaren kunst negatief omdat ze een soort van onzichtbare druk voelen die de omgeving hen op lijkt te leggen. Een omgeving die hen misschien wel lastige vragen gaat stellen als:
Wat zie jij?
Wat betekent dit?

Wat vindt de maker?
En het stellen van dat soort vragen maken van het kijken naar kunst meer een soort van test.
En niemand houdt ervan om getest te worden! En zeker niet in je vrije tijd.
Het probleem is niet dat je te weinig weet. Het probleem is, dat kunst te vaak voor je wordt neergelegd alsof er één juiste lezing bestaat die jij moet vinden, ontdekken en zelf even uit moet kunnen leggen.
Alsof het begrijpen van kunst zoveel belangrijker is dan die kunst gewoon te ervaren. Te ervaren zoals het is.

En waarom het negatieve gevoel niet aan jou ligt

Je bent niet tekortgeschoten;
Je mist geen opleiding;
Je hebt geen geheime woordenlijst nodig.
Kunst is geen puzzel met maar één oplossing. Een oplossing die jij maar even **MOET** vinden.
Het is eerder een wereld waarin je vrij mag rondlopen en je mag verwonderen over wat je ziet zonder er direct een diepgravende mening over te moeten hebben.
Nee, loop gewoon lekker rond. Wat je dan ziet, wat je voelt, wat je eraan stoort of wat je er juist in aantrekt, dat is geen bijzaak. Dat *is* het werk. Dat is het ervaren van kunst.
Dat betekent echt niet dat alles zomaar kan. Dat je jouw eigen gevoel en mening klakkeloos als de enige goede moet gaan accepteren. Maar het betekent wél, dat jouw blik niets minder waard is dan die van een criticus of een ervaren verzamelaar. Jij bent bezig met een persoonlijke ervaring. En dat zijn zij ook. Hooguit kunnen ze het vanuit meer ervaring wat gemakkelijker verwoorden.

Kijken zonder enige verplichtingen. Noch naar jezelf, noch naar een ander

Wat als je kunst niet hoeft te begrijpen?
Wat als je alleen maar hoeft te kijken? Eventjes, aandachtig maar zonder oordeel?
Misschien gebeurt er helemaal niets met je.
Misschien irriteert het je zelfs wel.
Misschien blijft één detail bij je hangen zonder dat je later weet waarom.
Dat is geen teken van een vorm van mislukking.
Dat is nu juist precies wat kijken kan zijn.
Dit boekje is beslist geen uitleg van kunst.
Het is alleen een uitnodiging om jouw eigen manier van kijken kritiekloos aan jezelf toe te staan.
Het is geen aansporing om kunst te gaan kopen.
Het is geen leerboek om te gaan leren om ‘echt’ iets van kunst te gaan vinden.
Het is om te ontdekken wat er gebeurt als je het ongemak dat je voelt niet wegduwt, maar gewoon even laat bestaan.
Je hoeft het niet allemaal te begrijpen.
Je hoeft het niet onder woorden te kunnen brengen.
Je hoeft alleen te kijken.

HOOFDSTUK 02

Wat is jou wijsgemaakt over ‘goede smaak?’

En over je angst om iets ‘fout te zien?’

Veel mensen zeggen niet dat ze kunst niet interessant vinden.
Ze zeggen iets anders: *ik heb geen smaak*, *ik weet er te weinig van*, *ik zie vast het verkeerde*.
Die zinnen klinken wel persoonlijk, maar ze zijn dat niet. Ze zijn aangeleerd. Uit eigen ervaring of vanuit de mening van anderen.

Dit hoofdstuk gaat niet over kunstwerken, maar over een idee dat zich stilletjes heeft vastgezet: Het idee dat er zoiets als ‘een goede smaak’ bestaat en dat jij die in tegenstelling tot anderen misschien niet hebt.

Het verhaal van de goede smaak

‘Goede smaak’ klinkt vrij onschuldig. Alsof het gaat over kwaliteit, oog voor details of opgedane ervaring. In werkelijkheid is het vaak meer een sociaal hulpmiddel. Het is een wat kunstmatige manier om onderscheid te maken tussen welke kijker er wél bij hoort en wie zeker niet.

Wat die goede smaak precies is, wordt zelden of nooit uitgelegd. ‘Goede smaak’ wordt getoond. In musea, tijdschriften, huizen en gesprekken. Je ziet wat gewaardeerd wordt, maar niet waarom. Dat schept afstand. Het is één van de redenen dat kunst als “elitair” gezien wordt en waarom galeriehouders de vraag krijgen “of ik zomaar naar binnen mag,” alsof toegang beperkt zou zijn tot een hoger soort mensen.

Als kijker leer je het al snel: Sommige reacties zijn beter dan andere. Sommige woorden klinken slimmer. Sommige voorkeuren worden wél serieus genomen, maar andere, soms net zo doordachte meningen worden weggezet als veel te naïef of te oppervlakkig.

En zo ontstaat de twijfel. Niet over het werk, maar vooral over jezelf. Kennelijk doe je rond kunst iets niet goed, althans volgens bepaalde bevolkingsgroepen. Maar wat doe je dan niet goed?

Er is die angst om het verkeerd te zien

Voor een kunstwerk gaan staan en denken: *Ik snap dit niet*, is altijd ongemakkelijk. Maar vaak volgt er nog iets anders achteraan: “*Ik zie het vast verkeerd.*" "*Het ligt aan mij.”*

Je krijgt het gevoel of gewoon even willen kijken direct een soort examen of toets is.
Alsof er bij kunst een fout antwoord bestaat. Of zelfs maar kan bestaan.

Die angst zorgt ervoor dat veel mensen al afhaken voordat ze echt gekeken hebben. Ze blijven op een veilige afstand, letterlijk en figuurlijk. Niet omdat ze zo ongeïnteresseerd zijn, maar omdat ze geen risico willen lopen. Ze willen geen

flater slaan. Zeker niet tegenover die waarschijnlijk zo deskundige omgeving. Of doet die omgeving ook maar alsof en doen ze belangrijker dan dat ze zijn?

We weten het niet zeker. Maar iets fout zien voelt vaak als falen. En niemand wil falen. Zeker niet in het openbaar.

Wie bepaalt dan wat 'goed' is?

Smaak wordt vaak gepresenteerd als iets natuurlijks: Je hebt smaak of je hebt het niet. Maar in werkelijkheid wordt ook je smaak in de loop van je leven gevormd. Door je opvoeding, het onderwijs dat je kreeg, uit de media, via mensen in je omgeving. Door ervaring, herhaling en opnieuw bevestiging.

Wat als 'goede smaak' minder te maken heeft met kwaliteit en veel meer met een vorm van gewenning? Dat je uit ervaring geleerd hebt wat anderen waarderen en dat je dat bent gaan herhalen? De mening van de groep is nu eenmaal sterk en veel mensen zullen daar ook qua smaak bij aansluiten.

Dat betekent niet dat alles even goed is. Maar het betekent wel dat waardering geen vaststaand gegeven is. Ze verschuift. Ze verandert. Ze wordt gemaakt.

En jij staat daar niet buiten. Je hebt een bepaalde smaak. Je waardeert dingen of juist niet. En hoe dat bij een ander ligt? Dat weet je niet. Die praat mogelijk ook alleen maar anderen na. Maar hoe belangrijk is het wat die ander vindt? Het gaat om jou. Jouw mening. Jouw smaak. Jouw waardering, jouw irritatie.

Je eerste reactie is geen vergissing

Wat je als eerste voelt of denkt bij een kunstwerk, bijvoorbeeld verveling, irritatie, nieuwsgierigheid of verwarring is geen fout. Het is een beginpunt. Meer niet.

Vaak leren we om onze eerste reactie met wantrouwen te bekijken. Zeker als die negatief is. Hebben we wel genoeg doorgedacht? Waarom vindt een ander het mooi en vinden wij het helemaal niets? Moeten we eerst niet eens gaan zoeken naar context,uitleg en bevestiging voor we met onze mening mogen komen? Is het niet zo dat we daarna pas iets durven te vinden?

Misschien is die eerste, onmiddellijke reactie juist wel extra waardevol. Je kunt dan inderdaad nog geen doortimmerd oordeel hebben. Maar het is een zeer waardevol signaal. Die eerste indruk vertelt namelijk iets belangrijks over jou, over dit korte moment, het leert je wat het werk bij jou oproept.

En die indruk mag volwaardig naast alle andere lezingen bestaan.

Waarom 'foute' blikken nodig zijn

Als iedereen op dezelfde manier zou kijken, zou kunst snel haar betekenis verliezen. Kunst leeft bij gratie van het bestaan van verschillen. Bij gratie van frictie. Bij gratie van flink uiteenlopende reacties.

De blik die twijfelt, die zelfs helemaal afhaakt, die iets totaal anders ziet dan misschien bedoeld, dat zijn geen storingen. Dat zijn voorbeelden van de manieren waarop kunst in de wereld bestaat.

De angst om iets fout te zien maakt het kijken smal. En dat duwt je richting de ‘veilige’ reacties. Een reactie opgebouwd met bekende woorden. Woorden die al eerder gehoorde meningen weergeven. Dat is niet alleen veilig, maar ook nog zeker.

Maar nieuwsgierigheid begint pas waar de zekerheid ophoudt.

Kijken zonder een soort van rangorde

Dit boekje is geschreven voor mensen die niet willen meedoen aan een soort smaakwedstrijd. Het is voor mensen die niet willen weten wat ‘hoort.’ Het is voor mensen die kijken wat er gebeurt als je kijkt zonder jezelf steeds te corrigeren in de veronderstelling dat je iets verkeerd loopt te doen.

Je hoeft helemaal geen juiste woorden te vinden om je mening te geven;

Je hoeft niets te herkennen;

Je hoeft geen oordeel te vellen. Je neemt het zoals het komt.

Want wat jij ziet, ziet niemand anders op precies dezelfde manier.

Goede smaak levert je geen toegangsbewijs op. Goede smaak komt van een verhaal dat lang is verteld en vaak wordt herhaald zodat iedereen het herkent als ‘goede smaak.’Maar je hoeft dat verhaal niet langer meer te geloven.

Je mag rustig kijken, zonder enige angst voor wie of wat dan ook;

Je hoeft dat wat je ziet nergens mee te vergelijken; Laat staan dat je dat moet motiveren;

Er is niemand die je zal gaan vragen of het goed genoeg is.

En dat is niet omdat alles nu ineens klopt.
Maar het komt omdat kijken bij kunst nooit fout KAN zijn.

HOOFDSTUK 03

Ga gewoon kijken zonder kennis

Wat er gebeurt als je je eigen blik serieus neemt

Veel mensen denken dat je iets, liever zelfs veel, moet weten voordat je naar kunst kunt gaan kijken. Dat het opbouwen van noodzakelijke kennis altijd voorafgaat aan het opdoen van ervaring. Dat je eerst de naam en achtergronden van de maker moet kennen. Dat je de stroming moet begrijpen waar dit kunstwerk bij hoort . Of dat je het verhaal achter het werk gelezen moet hebben. Pas daarna, zo lijkt het wel eens , mag je er zelf iets van gaan vinden. Pas dan schijn je een eigen mening te mogen hebben. En dat is uiteraard grote onzin.

Dit hoofdstuk draait het gewoon volledig om. Wat gebeurt er als je juist begint bij wat je ziet? Zonder uitleg. Zonder context. Zonder vangnet. Zonder kennis vooraf. Zonder opgebouwde ervaring.

De bekende reflex om eerst meer te willen weten

Wanneer we iets niet direct herkennen, zoeken we graag naar houvast. Bijvoorbeeld naar een tekstbordje. Een titel. Een audiotour. Niet omdat we zo lui zijn, maar omdat we geleerd hebben dat zoveel mogelijk zeker weten veel veiliger is dan zelf te gaan kijken.

Het hebben van de juiste kennis beschermt je tegen onzekerheid. Die kennis helpt je om woorden te geven aan je mening, die anders misschien wat vager blijft. Maar kennis kan ook iets bij je afsluiten. Want zodra je weet ‘*wat het is*,’ wordt het veel moeilijker om nog te zien of te ervaren ‘*wat het met je doet*.’ En dat is jammer, want dat laatste komt echt uit jezelf.

Veel kunstwerken krijgen pas aandacht, nadat ze door iemand zijn bekeken, onderzocht en zijn verklaard. Dit hoofdstuk nodigt je uit om dat nu eens even uit te stellen.

Je blik als startpunt

Jouw blik is geen lege huls, die eerst gevuld moet worden. Die blik is allang gevormd door alles wat je hebt gezien, meegemaakt, ervaren, onthouden en vaak ook weer vergeten. Films, straten, opleiding, kindertijd, gesprekken met wie dan ook, beelden op je telefoon, momenten die nergens zijn vastgelegd. Het heeft allemaal je blik voor een gedeelte gevormd.

Als je kijkt, neem je dat allemaal mee. Of je het wilt of niet. Ook zonder woorden. En ook zonder theorie.

Alles wat je opvalt, zoals bijvoorbeeld een kleur, een houding, een leegte, een herhaling, zegt wel iets. Niet over een zware term als de ‘bedoeling’ van het werk. Nee, het zegt iets over hoe het werkstuk nu, op dit moment, bij jou aankomt.

Dat is geen tekort aan kennis. Het zegt eigenlijk alleen maar dat jullie er beiden waren. Het kunstwerk en jij.

Wat er verandert als je jezelf gelooft

Wanneer je je eigen blik serieus neemt, verschuift er iets. Je hoeft niet meer te wachten op toestemming om je mening te vormen. Je hoeft niet bij iemand anders te controleren of je het wel goed ziet.

Misschien merk je dat je daardoor wat langer bij een kunstwerk blijft staan. Of dat je juist sneller doorloopt. Misschien word je je bewust van de aanwezigheid van weerstand. Of leidt het tot een onverwachte herkenning.

Dat zijn geen van allen conclusies. Het zijn gewoon waarnemingen. En die zijn waardevol. Ze behouden hun waarde, juist omdat ze niet zijn gefilterd waardoor een deel van die waarde niet verder gekomen zou zijn, maar in het filter achtergebleven.

Kijken zonder kennis is geen afwijzing van het krijgen van uitleg. Het is een keuze voor een bepaalde volgorde. We gaan eerst kijken. Dan pas eventueel lezen om achtergrondkennis te krijgen.

De niet te vervangen vrijheid van het ‘niet-weten’

Niet-weten wordt vaak gezien als een soort gebrek. Maar tijdens het kijken kan het juist een ruimte zijn. Het is een plek waar niets vastligt. Het is ergens waar je niets hoeft te presteren.

Zonder kennis hoef je ook niets te onthouden. Je hoeft niets te kunnen reproduceren. Je hoeft niets te bewijzen. Aan niemand.

Je mag naar kunst kijken, zoals je ook naar wolken kijkt. Of naar de mensen die voorbij lopen op straat. Misschien kijk je aandachtig, maar je kijkt altijd zonder opdracht.

Die vrijheid bij het kijken naar kunst maakt het mogelijk dat er iets onverwachts gebeurt. Dat een kunstwerk niet goed past in het beeld dat je al kent. Maar ook dat kunstwerk kan wel degelijk iets bij je raken.

Wat kennis soms bij je wegneemt

Kennis kan je leven verrijken. Maar ze kan ook je ervaring glad gaan strijken. Alles krijgt een plek en een label. Voor alles is een uitleg. Het ongemak verdwijnt. De spanning lost op.

Soms is dat prettig. Soms is het ook wel jammer. Vooral bij het kijken naar kunst.

Want kunst hoeft helemaal niet logisch te zijn. Ze hoeft niet afgerond te worden. Ze mag vragen oproepen. En die vragen mogen in de lucht blijven hangen zonder direct een antwoord te krijgen.

Als je te snel weet wat iets is, zie je misschien al niet meer wat het doet. En voel je het zelf ook niet meer.

Jouw blik is geen voorlopige versie

Het idee dat je blik pas gaat tellen na de nodige scholing of uitleg, houdt veel mensen op afstand van hun eerste kunstbeleving. Alsof de ervaring die je wél hebt, slechts een aanloop is naar een betere, meer correcte manier van kijken, maar voldoende is het naar je gevoel niet.

Maar jouw blik is helemaal geen oefenversie. Die blik is volledig. In dit moment. Met alles wat jij meebrengt. En dat is veel.

Dat betekent niet dat je blik niet meer kan veranderen. Dat is juist het mooie. Want elke ontmoeting, elk gesprek, elk kunstwerk en elke nieuwe context kan die blik verschuiven.

Maar die blik begint altijd op hetzelfde punt. Namelijk bij jou.

Kijken als een vorm van vertrouwen

Dit boekje is uiteraard geen pleidooi tegen kennis. Het is een pleidooi voor het hebben van vertrouwen. Vertrouwen dat wat jij ziet ertoe doet, ook als je het niet kunt uitleggen.

Je hoeft geen woorden te hebben om serieus te kijken;

Je hoeft niets te herkennen om betrokken te zijn;

Je hoeft niets te begrijpen om toch geraakt te worden.

Bij kijken zonder kennis is geen sprake van een vorm van gemis.
Het is kijken met een open houding. En misschien is die open houding wel de meest eerlijke manier om kunst te ontmoeten: Niet als iets wat je moet bij gaan leren, maar als iets dat je mag ervaren met je eigen blik, precies zoals die blik nu is.

HOOFDSTUK 04

De mens achter het kunstwerk

Kunstenaars zijn ook vaak twijfelende mensen, net als jij

Veel kunstwerken hangen behoorlijk los van hun maker. Of zo voelt het tenminste. De naam staat op een kaartje. Soms staat er een jaartal bij wanneer het gemaakt is. Soms is er sprake van een korte tekst. Dat is alles. De kunstenaar zelf blijft onzichtbaar. Het is iemand die op een afstand blijft. Het is bijna mythisch.
Dat mystieke maakt het al snel makkelijk om te denken dat kunstenaars een ‘ander soort mensen’ zijn. Die zekerder zijn. Die slimmer zijn dan hun publiek. Die minder twijfelend zijn over wat ze doen. Kunstenaars zijn een soort mensen die precies weten wat ze doen en waarom ze iets doen. Ja toch?
Maar dat beeld klopt zelden of eigenlijk nooit.

Het misverstand van die zo zekere kunstenaar

Van buitenaf lijkt het alsof kunst ontstaat uit een soort van overtuiging. Alsof iemand precies wist wat hij of zij wilde maken. En dat vervolgens ook nog eens even perfect uitvoerde. Het resultaat hangt daar immers aan de muur? Het is af. Het is aan het publiek gepresenteerd. Kunstwerk en kunstenaar worden door iedereen serieus genomen.
Wat je alleen niet ziet, is alles wat hieraan voorafging. De aarzelingen. De mislukte pogingen. Het gevoel dat het kunstwerk nergens op slaat. De twijfel of het werk wel iets betekent. Of iemand het ooit zal begrijpen, laat staan kopen.
Kunstenaars zijn geen mensen zonder onzekerheid. Ze zijn mensen die ook twijfelen, maar wél met die twijfel doorwerken.

Twijfel als vertrekpunt

Veel kunstenaars beginnen niet met een helder idee. Vaak vertrekken ze met een vraag. Of met een wat vaag gevoel van onrust. Met iets dat ergens een beetje schuurt, dat in het hoofd blijft hangen of waar je van voelt dat er ergens iets niet klopt. Ze weten aan het begin vaak helemaal niet waar het naartoe gaat.
Dat maakt het maken van kunst tot een kwetsbare bezigheid. Want je legt iets vast zonder te weten of het wel standhoudt. Je toont al iets wat nog lang niet zeker is. Je weet niet eens zeker of het er ooit zal komen.
Die twijfel verdwijnt ook nog eens niet zodra het kunstwerk af is. Want ook daarna blijft de vraag hangen: *Is dit iets? Werkt dit wel? Is er iemand die een beetje begrijpt wat ik voel?*
Als kijker naar een kunstwerk sta je dus niet tegenover iets dat met een overvloed aan zekerheid is geproduceerd, maar tegenover iets dat misschien niet meer dan een poging was, maar waar uiteindelijk wel een resultaat uitgekomen is.

Waarom dat alles er wel toe doet voor jou als kijker

Wanneer je denkt dat de kunstenaar het allemaal wel zal weten, voelt jouw twijfel als een tekort. Alsof jij ver achterloopt. Alsof je iets mist wat de maker al eerder heeft vastgelegd.

Maar als je weet dat de kunstenaar zelf ook zoekende is, verandert jullie onderlinge verhouding. Dan kijk je niet meer naar een eindpunt, maar meer naar een moment in een proces.
Jouw aarzeling staat niet tegenover hun vaste overtuiging. Ze sluit er naadloos op aan.
Kijken wordt dan geen soort van beoordeling, maar eerder een ontmoeting tussen twee mensen die allebei niet alles zeker weten.

Kunst is geen antwoord van bovenaf

Sommige kunst wordt gepresenteerd alsof ze iets uitlegt. Alsof ze een standpunt inneemt. Alsof de maker iets wil overbrengen dat jij moet ontvangen.
Maar veel kunst heeft helemaal geen boodschap. Het is eerder een vraag die een zichtbare vorm heeft gekregen. Een gedachte die lang is blijven liggen en nu is vastgelegd. Het was ooit een gevoel dat niet netjes kon worden samengevat, maar dat uiteindelijk toch tot een resultaat heeft geleid.
Dat maakt kunst kwetsbaar. En daarmee op hetzelfde moment ook menselijk.
De maker van het kunstwerk staat niet boven jou. Hij of zij staat er middenin.

De afstand tot de maker is kleiner dan je denkt

Het idee dat kunstenaars zo anders zijn, helpt helemaal niemand. Het maakt kijken nodeloos ingewikkeld en zelf iets maken helemaal totaal onbereikbaar. Terwijl de meeste kunstenaars vooral mensen zijn die blijven hangen bij wat hen bezighoudt.
Ze twijfelen ook. Ze nemen afstand van ideeën. Ze beginnen regelmatig opnieuw. Ze vergelijken zich met anderen die ze meestal beter vinden. Ze vragen zich af of het wel genoeg is. Net als dat jij dat in andere situaties misschien, ook doet.
Dat besef haalt iets van de spanning weg. Je hoeft niet op te kijken tegen iemand die het al weet. Je mag meekijken met iemand die ook zoekt.

Kijken is als een gedeeld moment

Als je kunst benadert met het idee dat er een mens achter zit die niet alles zeker weet, verandert je houding. Je hoeft niets te presteren. Je hoeft niets te ontmaskeren. Je hoeft niets goed te keuren.
Je mag er gewoon aanwezig zijn.
Misschien herken je iets. Misschien niet. Misschien blijf je op een forse afstand. Ook dat is oké.
Een ontmoeting hoeft niet honderd procent te slagen om toch echt te zijn.

Kunst zonder voetstuk

Dit boekje wil kunst beslist niet kleiner maken, maar wel veel menselijker. Door het voetstuk iets lager te zetten. Door ruimte te maken voor de twijfel die aan beide kanten bestaat.
Kunstenaars zijn geen orakels.
Kunstwerken zijn geen bewijzen.
Kijkers zijn geen leerlingen.
Er zijn alleen mensen.
Iemand die iets heeft gemaakt.
Iemand die ernaar kijkt.
En ergens daartussen ontstaat iets. Of niet.
Dat is geen mislukking.
Dat is precies hoe het mag zijn.

HOOFDSTUK 05

Ervaring boven uitleg

Waarom voelen veel belangrijker is dan snappen

We zijn in ons leven gewend geraakt om dingen eerst te moeten begrijpen. Om uitleg te krijgen voordat we ons ergens aan gaan wagen. In gesprekken, op school, op het werk leerden we dat wie het snapt, veel sterker staat. Wie het nog niet snapt, kan beter nog even luisteren.
Die gewoonte nemen we mee naar de wereld van de kunst. We zoeken eerste naar praktische informatie, dan naar achtergronden, betekenis, context, woorden. We lezen het bordje dat bij het kunstwerk hangt. We luisteren naar de uitleg van de gids. Pas daarna, als we alle kennis opgeslagen hebben, durven we misschien eens iets te gaan voelen.
Dit hoofdstuk stelt nu eens een totaal andere volgorde voor.

Het idee dat snappen veiligheid biedt

Begrijpen voelt veilig. Als je weet wat iets betekent, kun je het beter plaatsen. Je kunt jezelf geruststellen: “*oké, dit is dus moderne kunst*, *dit gaat over de tijdgeest*, *dit hoort zo te zijn*.”
Maar die veiligheid heeft wél een prijs. Want zodra iets is uitgelegd of verklaard, hoeft het al niets meer met je te doen. Het is bekend. Het roept geen vragen meer op. Het wordt afgerond. Opgeruimd. Afgehandeld. Je kunt er gewoon snel langslopen zoals de meeste mensen doen.
Veel kunst verliest haar spanning precies op het moment dat ze wordt uitgelegd en wordt teruggebracht tot een hoeveelheid verf op een doek.

Wat voelen dan eigenlijk wél is

Voelen wordt vaak gezien als iets vaags of heel persoonlijks. Iets wat moeilijk te delen is. Het is lastig onder woorden te brengen en het voelt daarom al snel als minder serieus. Maar voelen is niet hetzelfde als een emotie hebben. Het is een speciale vorm van het verwerken van de aandacht die jij geeft.
Het is merken wat er gebeurt terwijl je kijkt. Onrust. Aantrekking. Afkeer. Verveling. Stilte. Herkenning. Ook als die gevoelens helemaal niet zo spectaculair zijn.
Voelen vraagt geen oordeel. Het vraagt alleen dat je niet meteen weggaat bij wat zich aandient.

Waarom voelen dichterbij komt

Uitleg staat altijd tussen jou en het werk. Ze kan helpen, maar ze creëert ook afstand. Je kijkt niet meer alleen, je kijkt door een filter en in een filter blijven altijd zaken hangen. Zaken die jouw gevoel niet meer halen.
Ervaring is altijd direct. Ze vraagt niets terug. Je hoeft niets te onthouden, niets te reproduceren, niets te kunnen uitleggen aan anderen.
Wat je voelt, wat je ervaart, hoeft niet gedeeld te worden om wel echt te zijn.
En misschien is dat precies waarom het ook zo belangrijk is.

Kunst die je niet snapt, maar die je wel raakt

Sommige kunstwerken blijven altijd onduidelijk, ook na de meest uitgebreide uitleg. Ze weigeren samen te vallen met woorden. En toch blijven ze hangen. Heel lang zelfs.
Misschien weet je niet waarom een beeld je stoort. Of waarom een kleurcombinatie je blijft bijstaan. Of waarom een werk je koud laat. Zelfs terwijl anderen er laaiend enthousiast over zijn.
Dat is geen tekort. Dat is een teken dat het werk iets opent, wat niet gemakkelijk netjes weer kan worden afgesloten.
Kunst hoeft niet helder te zijn om toch betekenisvol te zijn.

Het probleem met ‘wat betekent dit?’

De vraag “*wat betekent dit?”* lijkt logisch, maar zo’n vraag waar je over nadenkt kan wél het kijken blokkeren. Ze dwingt het werk in het hokje van de nog niet gegeven antwoorden, terwijl kunst juist vaak gaat over het hebben van vragen.
Een andere, iets gewijzigde vraag is daarom vruchtbaarder: “*wat gebeurt er met mij terwijl ik kijk?”*
Die vraag heeft geen goed of fout antwoord. Ze verplaatst de aandacht van het object naar de ontmoeting. Naar jouw gevoel en jouw ervaring die per definitie beiden altijd goed zijn.

Ruimte laten voor wat er is

Ervaring opdoen vraagt tijd van je. Niet veel, maar wel onverdeelde tijd. Een paar ademhalingen langer blijven staan. Niet meteen doorhollen naar het volgende werk dat je misschien beter begrijpt. Niet meteen naar het bordje.
Misschien gebeurt er wel niets bijzonders. Ook dat is ook een ervaring.
Door jouw manier van voelen voorop te zetten, geef je jezelf toestemming om niet alles te hoeven begrijpen. Om niet bij te moeten blijven bij alle ontwikkelingen. Om niet mee te doen aan een soort onzichtbare wedstrijd van kennis.

Wat dit hoofdstuk niet zegt

Dit is geen pleidooi tegen uitleg. Kennis kan wel degelijk voor verdieping zorgen. Context kan verrijken. Maar ze werkt het best als een aanvulling. Ze werkt niet als een startpunt.
Eerst moet je ervaren.
Dan pas, als je wilt, begrijpen.
Dit is de enige volgorde die de kunst levend houdt. En die jou aanwezig houdt.

Een andere manier van kijken

Voor de nieuwsgierige kijker is kunst geen soort van les waar iets geleerd moet worden, maar een ontmoeting waar je een gevoel aan over mag houden. Er is geen probleem om op te lossen, maar een moment om in te verblijven.
Je hoeft niet te snappen wat je voelt.
Je hoeft niet te voelen wat je snapt.
Je hoeft alleen serieus te nemen dat de opgedane ervaring ertoe doet.
Misschien is dat wel de simpelste, en tegelijk meest bevrijdende, manier om naar kunst te kijken.

HOOFDSTUK 06

Waarom kopen geen begin hoeft te zijn

Andere manieren om in de kunstwereld betrokken te raken

Voor veel mensen lijkt kunst pas echt te beginnen op het moment dat je iets koopt. Alsof betrokkenheid samenvalt met bezit. Alsof interesse pas serieus is, wanneer er een prijskaartje aan komt te hangen.

Dat idee van eigenlijk wel iets te moeten kopen, houdt veel mensen op een afstand. Want niet willen kopen voelt al snel als niet meedoen. Terwijl dat helemaal niet zo hoeft te zijn.

Dit hoofdstuk gaat over andere vormen van betrokkenheid met de kunstwereld. Manieren om met kunst bezig te zijn zonder dat je ook maar iets zelf hoeft te bezitten.

Het stille idee dat je pas meetelt als koper

In gesprekken over kunst gaat het vaak over verkoop. Over prijzen, edities en investeringen. Dat maakt het logisch om te denken dat de koper centraal staat.

Maar de meeste mensen die kunst maken, tonen, bespreken of bekijken, doen dat zonder iets te kopen. Kunst bestaat bij de gratie van aandacht. Niet vanwege de verkoop. Maar goed ook, want dan zouden de meeste kunststukken niet zover komen. Anders gezegd: Als kijken alleen zou tellen wanneer het tot aankoop leidt, zou de kunst heel snel verdwijnen.

Betrokkenheid zonder eigendom

Je kunt betrokken zijn zonder iets in huis te halen. Door te kijken, te volgen, te luisteren en te praten. Door weer terug te komen. Door de tijd te nemen.

Misschien lees je een interview.
Misschien volg je een maker online.
Misschien bezoek je af en toe eens een tentoonstelling.
Misschien praat je met iemand over wat je zag, ook al weet je niet precies wat je ervan vindt.

Dat zijn geen vrijblijvende handelingen. Ze houden de kunst levendig en in beweging.

Aandacht als waarde

In een wereld waarin alles om snelheid en zichtbaarheid draait, is aandacht een schaars iets. Wie echt kijkt, levert dus een schaars iets, namelijk die aandacht. Ook zonder er met geld voor te betalen.

Voor veel kunstenaars betekent het veel als iemand de tijd neemt om hun werk te kopen. Dat een werk wordt gezien, onthouden en herkend. Dat er iemand is die er niet direct langs loopt.

Die vorm van betrokkenheid laat zich niet in cijfers vangen. Maar voor de kunstenaar is het essentieel.

Kijken als actieve houding

Niet kopen betekent niet dat je dan maar passief moet zijn. Integendeel. Goed kijken vraagt iets van je. Het vraagt je aanwezigheid, je open stellen voor wat je ziet en soms ook wat moeite doen om alles te begrijpen.

Je hoeft geen kwalitatief oordeel over het kunstwerk te hebben om je er betrokken bij te voelen. Je hoeft er niets van te begrijpen om toch mee te doen. Je hoeft niet te weten waar het over gaat om er door geraakt te worden.

Door te kijken neem je een positie in. (Nog?) niet als koper, maar wel als deelnemer van de groep die interesse in het kunstwerk heeft.

Andere manieren om dichterbij de kunst te komen

Er zijn talloze manieren om kunst een plek te geven zonder het direct in bezit te hebben:

Door tentoonstellingen te bezoeken, ook kleine en tijdelijke;

Door er gesprekken over aan te gaan, met anderen of met jezelf;

Door makers te volgen en hun maakproces te zien, niet alleen het eindresultaat;

Door ruimte te laten voor twijfel en ongemak, zonder het helemaal weg te gaan verklaren;

Door nog eens terug te keren naar een werk dat je echt niet loslaat.

Geen van deze manieren vraagt om geld. Ze vragen alleen om aandacht.

Wanneer kopen wél betekenis krijgt

Soms ontstaat de wens om iets te kopen pas later. Kopen is dan niet het begin, maar wordt een gevolg. Omdat een werk bij jou is blijven hangen. Omdat het kunstwerk een plek heeft gekregen in je denken of voelen.

Dan wordt kopen geen verplichting meer, maar is het een keuze geworden.

En ook dat is het niet voor iedereen. En dat hoeft ook helemaal niet.

Kunst als gedeelde ruimte

Dit boekje richt zich op mensen die nieuwsgierig zijn, maar nog geen eigenaar willen worden van een kunstwerk. Die naar kunst willen kijken zonder een soort van contract. Zonder verwachting. Zonder verplichtingen.

Een kunstgalerie is geen winkel die je alleen maar mag betreden als je direct iets koopt. Zeker niet. Het is een ruimte waarin je mag verblijven. Even. Of langer. Op jouw manier. Net wat je wilt.

Bij kunst begint je betrokkenheid niet bij de kassa.
Die betrokkenheid begint bij aandacht.

En die aandacht, hoe stil dan ook, is al genoeg om deel te nemen aan de grote groep mensen die zich door kunst geraakt voelen.

HOOFDSTUK 07

Kunst als onderdeel van het dagelijks leven

Niet verheven, wel betekenisvol

Kunst wordt vaak neergezet als iets bijzonders. Iets hoogdravends. Iets elitairs soms zelfs wel. Iets dat losstaat van het gewone leven. Je gaat naar kunst toe in een museum, je kleedt je er misschien wel wat anders voor, je gedraagt je stiller dan gebruikelijk. Kunst hoort bij speciale plekken en speciale momenten.

Dat beeld maakt kunst voor velen iets indrukwekkends. Maar het verdwijnt ook steeds verder weg.

Dit hoofdstuk gaat over een andere positie. Over kunst die niet boven het dagelijks leven zweeft, maar die erdoorheen loopt.

Het idee dat kunst ‘hoger’ staat

Veel mensen hebben geleerd dat kunst een verheven 'iets' is. Dat kunst staat voor het hogere, het diepere en het betere. Dat idee is goed bedoeld, maar het heeft een vervelende bijwerking, namelijk dat het voor een grote afstand zorgt.

Als iets echt verheven is, durf je het minder makkelijk aan te raken. Je praat zachter als je er dicht bij bent. Je twijfelt meer of je er wel bij past. Je vraagt je af of je wel op de juiste manier kijkt.

Terwijl kunst juist ontstaat uit gewone dingen: Ervaringen, irritaties, herinneringen, observaties. Uit het leven dat zich afspeelt zoals het komt.

Waar kunst al aanwezig is

Je hoeft niet naar een museum om kunst tegen te komen. Kunst duikt op in hoe iemand zijn of haar huis inricht. In beelden op straat. In illustraties, liedjes, verhalen, vormen en keuzes.

Veel kunst die we dagelijks tegen komen, noemen we geen kunst meer, omdat ze te dichtbij is. Te normaal. Te verweven met het alledaagse leven. Te gewoontjes.

Maar precies daar ligt de kracht van kunst.

Kunst als vertrager

In het dagelijks leven gaat veel snel. We bewegen in hoog tempo van taak naar taak, van scherm naar scherm. Kunst kan daar iets in verschuiven. Niet door groots en onbereikbaar te zijn, maar door ons tempo te vertragen.

Een beeld waar je even bij blijft hangen.

Een zin die niet meteen verdwijnt.

Een vorm die je blik net anders laat vallen.

Die momenten zijn klein, maar niet onbeduidend. Ze openen ruimte naar meer.

Betekenis zonder uitleg

Kunst hoeft niet groots of ingewikkeld te zijn om betekenis te hebben. Ze hoeft geen boodschap te dragen. Ze hoeft niets te bewijzen.

Soms is betekenis simpelweg dat iets je even uit de automatische stand haalt. Dat je merkt: *Ik kijk*. Dat je iets ziet wat er op zich altijd al was, maar wat je nu anders bent gaan zien.

Dat is geen verheven ervaring. Het is een menselijke.

Kunst als gezelschap

Wanneer kunst onderdeel wordt van het dagelijks leven, verandert haar rol. Ze is niet langer iets wat je bezoekt. Is iets geworden dat met je meeloopt.

Misschien denk je terug aan een beeld zonder te weten waarom.

Misschien herinnert een vorm je aan een moment.

Misschien blijft een werk gewoon stil aanwezig, zonder dat je er woorden aan geeft.

Kunst hoeft niet het middelpunt te zijn om een betekenisvolle rol te spelen. Ze mag ook rustig aan de rand blijven.

De drempel verder omlaag

Door kunst los te halen van het idee van verhevenheid, wordt ze voor veel mensen veel toegankelijker. Niet dat die kunst eenvoudiger wordt, maar wel veel benaderbaarder. Ze vraagt minder van je. En biedt je juist daardoor veel meer ruimte.

Je hoeft je niet anders voor te doen;

Je hoeft niet beter te kijken dan je kunt;

Je hoeft niet op een bepaalde manier te reageren.

Je mag kunst meenemen zoals je ook een gedachte met je meeneemt. Of een herinnering bewaart.

Een plek in het gewone

Dit boekje nodigt iedereen uit om kunst niet groter te maken dan nodig is. Niet om haar te reduceren, maar om haar terug te plaatsen waar ze toch oorspronkelijk vandaan komt: In het leven van alledag.

Niet verheven;

Wel aanwezig;

Wel vol met betekenis.

Misschien is dat wel de meest duurzame manier om met kunst om te gaan. Niet als iets wat je af en toe bezoekt, maar als iets wat zachtjes met je meeloopt, zonder zichzelf aan je op te dringen.

HOOFDSTUK 08

Een uitnodiging om gewoon eens te komen kijken

Zonder verplichting, zonder oordeel

Veel mensen hebben het gevoel dat een tentoonstelling, galerie of kunstruimte een hoge, vaak zelfs torenhoge drempel heeft. Niet omdat de deur dicht is, maar omdat er iets van je wordt verwacht als je naar binnen stapt. Dat je iets moet vinden. Dat je iets moet begrijpen. En dat je weet hoe je je in deze zo bijzondere ruimte (naar jouw idee) hoort te gedragen.

Dit hoofdstuk is bedoeld als een uitnodiging om die verwachtingen nu eens helemaal los te laten. Om gewoon eens te komen kijken. Niet meer dan dat.

Komen kijken is al genoeg

Je hoeft geen reden te hebben om binnen te stappen. Geen voorkennis. Geen plan. Je hoeft niets te halen en niets te brengen.

Met komen kijken doe je geen belofte. Het verplicht je helemaal tot niets. Je hoeft niet lang te blijven. Je hoeft niet terug te komen. Je hoeft er niets van te vinden.

Alleen al even aanwezig zijn is al voldoende.

Zonder het gevoel dat je iets moet

Veel mensen blijven weg omdat ze denken dat kijken een serieuze taak is. Dat er iets bijzonders moet gaan gebeuren of ontstaan. Een nieuw inzicht, een opkomende emotie, een afgewogen of onderbouwd oordeel geven. Niets daarvan is waar.

Want kunst werkt niet op commando. Soms gebeurt er iets met je. Soms ook niet. En beiden zijn oké.

Je mag weggaan zonder iets mee te nemen, behalve misschien een vage indruk. Of zelfs helemaal niets.

Dat maakt je nog niet zoiets als een slechte kijker. Het maakt je wel een eerlijke kijker.

Geen juiste houding

Je hoeft niet te weten hoe je hoort te kijken. Je hoeft niet extra langzaam te lopen, niet ongewoon stil te zijn, niet aandachtig en diepzinnig te fronsen als je iets bekijkt.

Je mag lachen. Je mag je vervelen. Je mag iets mooi vinden zonder te weten waarom. Je mag iets afwijzen zonder dat je iemand een uitleg hoeft te geven.

Er bestaat geen juiste lichaamstaal. Niemand verwacht een correcte reactie. Er bestaat geen rangorde van meningen.

Kijken zonder oordeel

Oordeel komt vaak snel. Soms al met enkele seconden. Mooi of lelijk. Goed of slecht. Interessant of niet. Dat is volkomen menselijk.

Maar je kunt het oordeel ook even parkeren. Niet om het te verbieden, maar om te kijken wat er gebeurt als je het oordeel uitstelt.

Misschien merk je meer details op. Misschien verandert je reactie wel wat. Misschien blijft het oordeel uit.

Ook dat is een vorm van kijken.

De vrijheid van vrijblijvendheid

Wanneer er niets van je wordt verwacht, ontstaat er ruimte. Ruimte om in te dwalen. Om ergens langer te blijven hangen. Of juist wat sneller door te lopen.

Vrijblijvendheid is iets heel anders dan onverschilligheid. Het is een manier om jezelf serieus te nemen. Om te luisteren naar je eigen tempo en aandacht.

Je hoeft geen “relatie” aan te gaan met elk werk dat je langs ziet komen. Een korte ontmoeting is ook een ontmoeting.

Een plek zonder contract

Dit boekje richt zich tot mensen die nieuwsgierig zijn, maar nog terughoudend. Die willen kijken zonder vast te zitten aan het geven of ontvangen van een uitleg, koopintenties of eventueel zware gesprekken.

Kunst hoeft geen afspraak te zijn. Geen test. Geen investering.

Ze mag een open deur zijn waar je even doorheen loopt.

Dus kom gewoon zoals je bent

Deze uitnodiging is eenvoudig. Kom kijken.

Kom alleen of samen.

Blijf drie minuten of anderhalf uur.

Er is geen enkele voorbereiding nodig.

Je hoeft niets te bewijzen.
Je hoeft niets te begrijpen.
Je hoeft niets te beslissen.

Alleen maar kijken.

En daarna weer verder.

Dat is genoeg.